

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

БАНКІВСЬКА СПРАВА

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
спеціальності 072 "Фінанси,
банківська справа та страхування"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2023**

УДК 336.71(07.034)

Б23

Укладач О. М. Рац

Затверджено на засіданні кафедри митної справи і фінансових послуг.

Протокол № 1 від 01.09.2022 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Банківська справа [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня / уклад. О. М. Рац. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. – 47 с.

Подано перелік теоретичних проблем, проблемні питання та питання для самоконтролю. Уміщено завдання для самостійного вирішення та тестові запитання за змістовими модулями й темами.

Рекомендовано для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня.

УДК 336.71(07.034)

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2023

Вступ

Ефективне функціонування національної економіки, її розвиток разом із постійним зростанням добробуту населення неможливі без вирішення завдань забезпечення ефективного функціонування банківської системи та її основних елементів – банків. Виступаючи невід'ємною складовою фінансової системи, банки становлять економічні установи зі складною багаторівневою організаційною та фінансовою структурою, що виконують специфічні функції в економіці. Їхнє успішне функціонування визначається впливом макроекономічних чинників та особливостями управління кожним із них.

Навчальна дисципліна "Банківська справа" є базовою навчальною дисципліною, яку вивчають згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього рівня "бакалавр" спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування".

Мета навчальної дисципліни "Банківська справа" – формування у студентів системи знань про сутність та функції банківської системи, економічний інструментарій центрального банку для макроекономічної стабілізації під час проведення грошово-кредитної політики, опанування механізму здійснення основних банківських операцій, засвоєння навичок державного регулювання банківської системи і здатність розробляти елементи антикризового управління банківською системою.

Успішне функціонування банківської системи України значною мірою залежить від кваліфікації та знань банківських працівників. Для набуття необхідних знань, умінь і навичок необхідною є самостійна робота, яка містить вивчення навчальної, наукової, періодичної та нормативно-правової літератури з навчальної дисципліни; засвоєння термінології, виконання тестів та навчальних завдань, написання науково-дослідних робіт.

До методичних рекомендацій із самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни "Банківська система" додано перелік теоретичних проблем за кожною темою; проблемні питання; питання для самоконтролю; завдання для самостійного вирішення, тестові запитання; рекомендовану літературу.

У табл. 1 подано компетентності, яких набувають студенти, а також результати навчання за навчальною дисципліною.

**Компетентності та результати навчання
за навчальною дисципліною**

Компетентності	Результати навчання
1	2
ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	<p>ПР 01. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем</p>
ЗК 02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	
ЗК 06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні	
СК 01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікро-економічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища	
СК 02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури	
СК 05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку	
ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	
ЗК 02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	
ЗК 06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні	
СК 01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікро-економічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища	
СК 02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури	
ЗК 02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	<p>ПР 03. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їхньої структури</p>
ЗК 06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні	

1	2
ЗК 07. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями	
СК 02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури	
СК 11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку	
ЗК 06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні	
ЗК 07. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями	
СК 02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури	<p>ПР 04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у тому числі бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування</p>
СК 03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування)	
СК 05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку	
ЗК 05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій	
ЗК 07. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями	
ЗК 08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел	<p>ПР 05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування)</p>
СК 02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їхньої структури	
СК 03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування)	

1	2
СК 10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення	
ЗК 02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	
ЗК 09. Здатність бути критичним і самокритичним	
СК 01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікро-економічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища	
СК 02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їхньої структури	ПР 07. Розуміти принципи, методи математичні методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування
СК 03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування)	
СК 05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку	
СК 03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування)	
СК 05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку	ПР 10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем
ЗК 05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій	
ЗК 09. Здатність бути критичним і самокритичним	
СК 02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури	ПР 12. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності

1	2
СК 10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення	
СК 11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку	
СК 01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікро-економічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища	ПР 13. Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів
ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	ПР 14. Уміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів
СК 01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікро-економічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища	
СК 03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування)	
СК 01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікро-економічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища	ПР 16. Застосовувати набуті теоретичні знання для вирішення практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати
СК 05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку	
СК 01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікро-економічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища	ПР 18. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні
СК 03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування)	

1	2
СК 03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування)	ПР 20. Виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані фінансові рішення
ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	ПР 21. Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави
СК 03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування)	

Зміст самостійної роботи студентів

Зміст самостійної роботи, передбачений навчальним планом і програмою навчальної дисципліни для засвоєння теоретичних знань та практичних навичок, наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Завдання для самостійної роботи студентів

Назви тем	Зміст самостійної роботи студентів	Рекомендована література	Тиждень, під час якого виконують завдання
1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Структурні компоненти банківської системи			
<i>Тема 1.</i> Теоретичні засади організації банківської системи: сутність принципи побудови, функції	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за темою, самостійне виконання практичних завдань; підготовка до лабораторного заняття	Основна: [1; 3; 5]. Додаткова: [7; 10]	1 – 2
<i>Тема 2.</i> Центральний банк як перший рівень банківської системи	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за темою; самостійне виконання практичних завдань	Основна: [3; 5]. Додаткова: [8; 9]	3 – 4

1	2	3	4
<i>Тема 3.</i> Банки другого рівня як ключова складова банківської системи	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за темою, самостійне виконання практичних завдань; підготовка до лабораторного заняття; підготовка до контрольних робіт	Основна: [1 – 5]. Додаткова: [6; 8; 10]	5 – 8
Змістовий модуль 2. Банківська справа на етапі глобалізації фінансових відносин			
<i>Тема 4.</i> Стабільність банківської системи	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за темою; самостійне виконання практичних завдань	Основна: [1 – 3; 5]. Додаткова: [6; 8; 10]	9 – 10
<i>Тема 5.</i> Банківська система в умовах глобалізації	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за темою, самостійне виконання практичних завдань; підготовка до лабораторного заняття; підготовка творчого завдання	Основна: [1; 3; 5]. Додаткова: [6 – 9]	11 – 12
<i>Тема 6.</i> Державне регулювання банківської системи	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за темою; самостійне виконання практичних завдань; підготовка до контрольних робіт	Основна: [1 – 5]. Додаткова: [8 – 10]	13 – 14

Змістовий модуль 1

Структурні компоненти банківської системи

Тема 1. Теоретичні засади організації банківської системи: сутність, принципи побудови, функції

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути

1. Еволюція банківської діяльності.
2. Сутність банківської системи та її інституціональна структура.
3. Особливості побудови банківських систем у різних країнах.
4. Роль банківської системи в економічному розвитку країни.

Питання для обговорення

1. Особливості виникнення банківської діяльності.
2. Визначення, цілі та напрями розвитку вітчизняної банківської системи.
3. Функції сучасних банків.
4. Проблеми та перспективи розвитку вітчизняної банківської системи. Визначення рівня розвитку банківської системи України та країн Європи.
5. Порівняльна характеристика одно- та дворівневої банківських систем на прикладах різних країн.
6. Особливості банківської системи у Харківській області.

Методичні рекомендації для самостійного опрацювання матеріалу

У ході розгляду теоретичного матеріалу слід повторити основні категорії та поняття, які розглядалися на лекції, потім доцільно перейти до роботи з рекомендованою літературою та нормативно-законодавчими актами. У результаті вивчення теми студент повинен знати основні етапи виникнення банків, їхні функції, інституціональну структуру банківської системи, а також особливості побудови банківських систем різних країн світу.

Загальні методичні рекомендації

Банківська діяльність становить набір посередницьких операцій на грошовому ринку, виконання яких дозволено законом лише під особливим наглядом держави спеціальними інституціями, які називають банками.

Банківська система – це складова частина фінансової системи країни, що підпадає під загальну дію економічних законів, які діють у громадянському суспільстві. Вона становить сукупність різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією національних банківських установ, що існують у межах єдиної фінансової системи та єдиного грошово-кредитного механізму в певний проміжок часу. Банківська система є цілісним механізмом, що взаємодіє з іншими системними структурами фінансового ринку, а також як його підсистема утворює більш загальне об'єднання – економічну систему загалом.

Умовами нормального функціонування банківської системи є:

1) достатня кількість у країні дієвих банків і кредитних установ. Систему слід розглядати як таку, що постійно розвивається і кількісно та якісно змінюється;

2) відсутність у системі зайвих елементів, тобто банківських установ, які не приступили до виконання банківських операцій у встановлені терміни, не мають належним чином оформлених ліцензій на здійснення банківських операцій або утворені не відповідно до чинного законодавства;

3) наявність центрального банку, який є основним координатором кредитних інститутів і ефективно виконує функції управління грошово-кредитними та фінансовими процесами в економіці;

4) існування разом із центральним банком найрізноманітніших банків, які охоплюють усі сфери національної економіки й зовнішньоекономічні зв'язки, здійснюють широкий діапазон банківських операцій і фінансових послуг для юридичних та фізичних осіб;

5) діяльність банків і кредитних установ, які не обмежуються акумуляцією й розподілом коштів підприємств, організацій, а сприяють накопиченню капіталу, активно втручаються в усі сфери економіки.

Банк – юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесено до Державного реєстру банків.

Банківська ліцензія – документ, який видає Національний банк України в установленому порядку, відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність", та на основі якого банки та філії іноземних банків мають право здійснювати банківську діяльність. Метою надання банківської ліцензії є нормативне регулювання банківської діяльності, підвищення надійності та стабільності банківської системи України й забезпечення захисту інтересів вкладників і кредиторів банків.

Банківська системи України є дворівневою. Її верхній рівень представлено Національним банком України (НБУ), який є головним банківським інститутом держави та відповідає за управління всією грошово-кредитною системою. Нижній рівень – це банки різних форм власності, спеціалізації й територіального рівня: державні банки, спеціалізовані банки, універсальні банки, філії іноземних банків.

Банківську діяльність в Україні здійснюють вітчизняні банки, банки з іноземним капіталом, банки зі 100-відсотковим іноземним капіталом.

Банк із іноземним капіталом – банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше ніж 10 %.

Наявність в економіці будь-якої держави значних обсягів іноземного капіталу є ознакою макроекономічної стабільності, високого рівня довіри інвесторів до її законодавчої, виконавчої, судової гілок влади. Разом із тим, перспективи та наслідки функціонування іноземного капіталу у вітчизняному банківському секторі неоднозначні.

Мета іноземних інвесторів – не підвищувати добробут населення країни об'єкта інвестицій, а максимізувати прибуток для своїх власників та акціонерів.

До основних показників, які характеризують стан банківської системи, належать: розмір активів, капіталу, зобов'язань, чистого прибутку; рентабельність активів та капіталу банку.

Активи банку – ресурси банку та кошти, що класифікують за напрямками розміщення та використання з метою отримання прибутку й підтримання ліквідності банку. Активи банку відображають в активі балансу банку та містять: кошти в касі банку, кошти на кореспондентських рахунках, кошти в резервних фондах банку, надані кредити юридичним і фізичним особам, надані міжбанківські кредити, державні облігації, цінні папери, вкладення у факторингові та лізингові операції, дебітори; кошти, вкладені у спільну господарську діяльність та ін.

Пасиви банку – це джерела утворення коштів банку у вигляді власних, залучених і запозичених коштів для здійснення кредитних та інших активних операцій. Пасиви банку відображають у пасиві балансу банку та містять: власний капітал та зобов'язання.

Капітал банку – кошти; спеціально створені фонди та резерви, призначені для забезпечення фінансової стійкості, комерційної та господарської діяльності, відшкодування можливих збитків, і такі, які перебувають у користуванні банку.

Зобов'язання банку – це заборгованість банку, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікують, призведе до зменшення ресурсів банку, що втілюють економічні вигоди. Зобов'язання банку стосуються коштів клієнтів та інших банків, тимчасово залучених у вигляді кредитів і депозитів за відповідну плату, та іншої кредиторської заборгованості банку, що утворюється у процесі його діяльності.

Метою аналізу прибутку та рентабельності банку є виявлення основного центру прибутковості банку та чинників, які впливають на збільшення величини прибутку й підвищення рентабельності банку на основі ефективного управління доходами та витратами.

Прибуток банку – перевищення доходів банку над витратами. Прибуток банку формується у результаті здійснення кредитних, розрахункових, грошових операцій та інших видів діяльності банку.

Доходи банку складаються з: відсотків за надані кредити; відсотків, сплачених банками-кореспондентами; плати за розрахункове та касове обслуговування клієнтів; позитивної курсової різниці від операцій в іноземній валюті; доходів від операцій із цінними паперами; доходів від факторингових, лізингових, трастових операцій, інформаційних, консультаційних послуг; відшкодування клієнтами поштових, телеграфних витрат; доходів від участі в діяльності інших організацій та ін.

Витрати банку складаються з: виплати відсотків за пасивними операціями (за поточними та депозитними рахунками, облігаціями, депозитними сертифікатами); плати за кредитні ресурси, отримані від інших банків і від центрального банку; оплати послуг з кореспондентських відносин; комісії за операціями з іноземною валютою; витрат на інкасацію виручки; оплати послуг (обчислювальних центрів, аудиторських, поштових, телеграфних); витрат на підготовку та підвищення кваліфікації кадрів; витрат на рекламу; амортизаційних відрахувань основних фондів; витрат, пов'язаних із виготовленням і впровадженням платіжно-розрахункових документів; платежів зі страхування майна та діяльності банків; витрат на утримання апарату; інших витрат (збитків від списання безнадійної заборгованості клієнтів, штрафів, сплачених за порушення правил ведення операцій тощо).

Балансовий прибуток банку – це загальна сума прибутку від усіх видів діяльності банку, яка відображається в балансі.

Чистий прибуток банку – прибуток, що залишився після сплати податків. Його використовують для виплати дивідендів, формування резервного фонду, фонду розвитку, матеріального стимулювання.

Відносним показником економічної ефективності, який відображає рівень ефективності використання ресурсів і капіталу банку, є показник рентабельності. Основними показниками, що характеризують рентабельність банківської діяльності, є показники рентабельності активів (ROA – Return on Assets) та рентабельності капіталу (ROE – Return on Equity).

Рентабельність активів – показник рентабельності використання активів банку. Його розраховують як відношення чистого прибутку банку на звітну дату до вартості використовуваних банком активів за відповідний період і виражають у відсотках.

Цей показник відображає внутрішню політику банку, професіоналізм його менеджерів, які підтримують оптимальну структуру активів і пасивів з позиції доходів і витрат. Тому у світовій практиці багато спеціалістів вважають показник ROA найкращим показником для оцінювання ефективності роботи менеджерів банку. Банк ефективно використовує наявні ресурси в тому разі, коли значення показника ROA не менше ніж 1 %.

Рентабельність капіталу – показник рентабельності використання капіталу банку. Його розраховують як відношення прибутку банку після оподаткування на звітну дату до вартості балансового капіталу за відповідний період і виражають у відсотках.

Коефіцієнт ROE показує, скільки чистого прибутку припадає на 1 грн капіталу банку і характеризує економічну віддачу капіталу. У світовій практиці норма прибутку на капітал (ROE) є основним показником ефективності діяльності банку. Вважають, що банк працює ефективно в тому разі, коли значення показника ROE не менше 15 %.

Теми фіксованих виступів та есе

1. Банківська діяльність та механізм її регулювання в умовах ринкової трансформації.
2. Фінансовий механізм підвищення ефективності функціонування банків.
3. Підвищення ефективності діяльності Національного банку України.
4. Організаційно-економічні аспекти підвищення ефективності функціонування банку.
5. Організація управління регіональною мережею банку.

Завдання для перевірки знань

Тести

1. Банківська система України складається з банківських установ:

- а) одного рівня;
- б) двох рівнів;

- в) трьох рівнів;
- г) правильна відповідь відсутня.

2. В Україні існують банківські об'єднання таких типів:

- а) банківська холдингова група;
- б) банківська корпорація;
- в) фінансова холдингова група;
- г) усі відповіді правильні.

3. Банк вважають спеціалізованим ощадним банком, якщо:

- а) понад 50 % активів є активами одного типу;
- б) понад 50 % пасивів є пасивами одного типу;
- в) понад 70 % активів є активами одного типу;
- г) понад 70 % пасивів є пасивами одного типу.

4. Характерні риси банківської системи:

- а) динамічність;
- б) дворівнева будова;
- в) саморегуляція;
- г) усі відповіді правильні.

5. Банківська система – це:

а) законодавчо визначена самостійна система фінансових посередників, кредитних установ, об'єднань та асоціацій банків, які займаються банківською діяльністю на постійній професійній основі і здійснюють міжбанківські розрахунки між членами цієї системи;

б) законодавчо визначена чітко структурована та субординована сукупність фінансових посередників, які займаються банківською діяльністю на постійній професійній основі;

в) система, у якій платіжна організація є резидентом та яка здійснює свою діяльність і забезпечує проведення переказу грошей виключно в межах України;

г) функціонально взаємозв'язані в самостійну економічну структуру програмно-технічні засоби, призначені для виконання міжбанківських розрахунків між її учасниками.

6. Згідно із чинним банківським законодавством, банк – це:

а) кредитна установа, що здійснює залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені;

б) юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії НБУ здійснювати у сукупності операції щодо залучення у вклади грошових

коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик тощо;

в) банківське об'єднання, яке здійснює господарські операції для залучення грошових коштів фізичних і юридичних осіб;

г) установа, яка виконує активні та пасивні операції у сфері банківських послуг.

7. Державний банк – це:

а) банк, 90 % статутного капіталу якого належать державі;

б) банк, 100 % статутного капіталу якого належать державі;

в) банк, 100 % акціонерного капіталу якого належать державі;

г) банк, 50 % акціонерного капіталу якого належать акціонерним товариствам.

8. Банкам заборонено займатися діяльністю у сфері:

а) торгівлі та страхування;

б) обслуговування та надання рекомендацій;

в) кредитування та депозитного обслуговування;

г) усі відповіді правильні.

9. Банки можуть відкривати:

а) філії, відділення;

б) управління, відділення;

в) підприємства, представництва;

г) усі відповіді правильні.

10. Кредитні операції на тривалий строк під заставу нерухомості здійснюють банки:

а) інвестиційні;

б) ощадні;

в) депозитні;

г) іпотечні.

Практичні завдання

Завдання 1

Визначте приналежність наведених далі банківських продуктів до певного виду: банківська операція, банківська послуга, змішаний банківський продукт. Відповідь обґрунтуйте.

1. Надання кредиту суб'єкту господарської діяльності.

2. Розрахунково-касове обслуговування.

3. Надання гарантії.

4. Лізинг.
5. Консультація з питань оформлення угоди застави.
6. Відкриття акредитива.
7. Купівля опціону.
8. Видача чека.
9. Видача векселя.
10. Купівля цінних паперів інших емітентів.
11. Оренда сейфів.
12. Продаж дорожніх чеків.
13. Видача готівки за платіжною картою.
14. Андерайтинг.
15. Факторинг.
16. Аваль векселя.
17. Облік векселів.
18. Доміциляція векселя.
19. Прямі інвестиції.
20. Інкасація.
21. Продаж ювілейних монет.
22. Відповідальне зберігання цінностей.
23. Довірче управління коштами та цінними паперами клієнта за угодою.
24. Депозитарна діяльність.
25. Обмін валюти.

Методичні рекомендації

Банківські продукти слід розглядати з точки зору накопиченої та доданої вартості. Для банків накопичена вартість – це кошти, які банк акумулює для здійснення діяльності. Додана вартість (створюється працівниками банку) – це процентні доходи, комісії, дисконти, курсові різниці.

Пасивні операції і послуги банку пов'язані з формуванням його ресурсів, вони є витратними, тобто за їхніми результатами банк покриває видатки.

Пасивні операції – це комплекс упорядкованих дій банку, пов'язаних з формуванням його ресурсів (створенням накопиченої вартості) та використанням створеної доданої вартості.

Пасивні операції і послуги – це комплекс упорядкованих дій банку, пов'язаних безпосередньо з його обслуговуванням, що не зумовлює змін накопиченої вартості.

Активні операції і послуги банку пов'язані з розміщенням ресурсів для одержання доходу і забезпечення ліквідності. За аналогією з матеріальним виробництвом активні операції і послуги можна назвати банківськими продуктами.

Розрізняють такі активні банківські продукти:

банківські операції (наприклад, у разі неповернення кредиту банк втрачає і суму наданого кредиту – накопичену вартість, і відсоткові доходи за користування кредитом – додану вартість);

банківські послуги (наприклад, у разі несплати комісії за надання консультації банк втрачає лише комісійний дохід (додану вартість); під час надання послуг залучені кошти не використовуються);

змішані банківські продукти (наприклад, надання гарантій, поручительств, продаж опціонів).

Завдання 2

На основі публікацій у журналі "Вісник НБУ" проведіть дослідження за два попередні роки і зробіть висновки щодо кількості банків в Україні, що зареєстровані НБУ, їхньої класифікації; структури зобов'язань і активів найбільших банків України.

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте теоретичну основу, особливості та елементи банківської системи.
2. У чому полягає сутність функціонування банку, мета та завдання банківської діяльності в сучасних умовах?
3. Дайте перелік та зміст основних завдань, які вирішують у процесі здійснення банківських операцій.
4. Які основні функції банків?

Тема 2. Центральний банк як перший рівень банківської системи

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути

1. Статус та основні функції центрального банку. Структура Національного банку України.
2. Операції центрального банку.

3. Грошово-кредитна політика, механізм та інструменти її реалізації.
4. Організація функціонування платіжних систем.

Питання для обговорення

1. Виникнення та монопольні функції центральних банків у різних країнах.
2. Діалектика розвитку Національного банку України згідно з чинним законодавством.
3. Організаційна та функціональна структури управління Національним банком України.
4. Зміст грошово-кредитної політики (ГКП) центрального банку, її місце і роль у державному регулюванні економіки.
5. Приклади використання інструментарію ГКП в економічних процесах.
6. Регулювання НБУ поточних валютних операцій та операцій, що пов'язані з рухом капіталу.

Методичні рекомендації для самостійного опрацювання матеріалу

У ході розгляду теоретичного матеріалу слід повторити основні категорії та поняття, які розглядалися на лекції, потім доцільно перейти до роботи з рекомендованою літературою та нормативно-законодавчими актами. У результаті вивчення теми студент повинен знати основні етапи створення НБУ, його функції, а також структуру управління. Для розуміння сутності грошово-кредитної політики необхідно вивчити її об'єкти, суб'єкти та цілі проведення. У результаті вивчення теми студент повинен вміти досліджувати особливості формування та реалізації грошово-кредитної політики в Україні.

Центральний банк – це орган державного грошово-кредитного регулювання економіки, наділений монопольним правом емісії банкнот і правом управляти грошово-кредитною системою країни.

Національний банк України (НБУ) є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження та принципи організації якого визначено Конституцією України, Законом України "Про Національний банк України" та іншими законами України.

Відповідно до Конституції України, основною функцією НБУ є забезпечення стабільності грошової одиниці України. Також до функцій

центрального банку належать: емісія готівки й організація грошового обігу, функція банку банків, функція банкіра уряду та реалізація грошово-кредитної політики та ін.

Грошово-кредитна (монетарна) політика – один із видів макро-економічної політики, яка становить сукупність заходів, за допомогою яких здійснюють вплив на стан грошового обігу та кредитної сфери з метою контролю й регулювання пропозиції грошей, відсоткових ставок, ринків капіталу тощо. Грошово-кредитна політика є політикою у сфері управління кількістю грошей в обігу. Грошова маса змінюється в результаті операцій центрального банку, банківських установ і рішень суб'єктів фізичного (виробничого) сектору економіки.

В Україні головною метою грошово-кредитної політики є забезпечення стабільності грошової одиниці України. Для її реалізації Національний банк України має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі. Це передбачає збереження купівельної спроможності національної валюти шляхом підтримання у середньостроковій перспективі (від 3-х до 5-ти років) низьких, стабільних темпів інфляції, забезпечення цінової передбачуваності у здійсненні довгострокового планування та прийнятті управлінських рішень щодо економічного та соціального розвитку.

У процесі здійснення грошово-кредитної політики НБУ використовує певний інструментарій, який охоплює:

- визначення норм обов'язкових резервів;
- відсоткову політику (у тому числі встановлення рівня облікової ставки);
- рефінансування банків;
- операції із цінними паперами на відкритому ринку;
- підтримання курсу національної валюти;
- регулювання імпорту та експорту капіталу;
- емісію власних боргових цінних паперів;
- управління золотовалютними резервами.

Центральний банк може реалізовувати два основних типи грошово-кредитної політики, які взаємно протилежно впливають на грошову масу: політику "дешевих грошей" та політику "дорогих грошей".

Політика "дешевих грошей" – це експансіоністська грошово-кредитна політика, яку здійснюють шляхом збільшення кількості грошей в обігу, вона спрямована на стимулювання економічного зростання й зайнятості.

Збільшення грошової маси в економіці досягають за допомогою: купівлі центральним банком державних облігацій у банків; зниження облікової ставки відсотка кредитування банків; зменшення норми банківських резервів. У результаті цих заходів зростає кредитний потенціал банківських установ, їхні кредити стають дешевшими, а відтак, зростає попит на них, який, у свою чергу, стимулює зростання виробництва й зайнятості.

Політика "дорогих грошей" – це рестрикційна грошово-кредитна політика, яку здійснюють шляхом скорочення грошової маси в обігу, вона спрямована на стримування інфляції. Скорочення грошової маси в економіці досягають за допомогою продажів центральним банком державних цінних паперів на відкритому ринку; підвищення облікової ставки; збільшення норми обов'язкових резервів. Ці заходи центрального банку передбачають зменшення кредитних можливостей банків, роблять їхні кредити дорожчими, що призводить до скорочення попиту, а отже, і стримування зростання цін у країні.

Теми фіксованих виступів та есе

1. Становлення та розвиток центральних банків у Європі.
2. Діалектика розвитку НБУ.
3. Грошово-кредитна політика НБУ в поточному році.
4. Грошово-кредитна політика в країнах Східної Європи та оцінювання можливостей використання передового європейського досвіду в Україні.
5. Політика рефінансування банків у країнах Європейської економічної співдружності.
6. Обов'язкове резервування коштів у банках як інструмент регулювання ліквідності та грошового обігу. Порівняльна характеристика країн західної Європи та України.
7. Концепція створення національної платіжної системи України на сучасному етапі розвитку банківського сектору.
8. Становлення системи валютного контролю та регулювання в Україні.

Завдання для перевірки знань

Тести

1. Основною ознакою, що "виокремлює" центральні банки серед усіх банків є:

- а) рефінансування банків;
- б) виконання агентських функцій для уряду;

- в) функція єдиного емісійного центру;
- г) функція нагляду за діяльністю банків.

2. Термін "центральный банк" має на увазі:

- а) великий банк, що знаходиться у центрі банківської системи;
- б) посередника між державою та іншою економікою;
- в) емісійний банк;
- г) державний банк.

3. Які з перерахованих операцій центрального банку належать до пасивних:

- а) емісія банкнот;
- б) купівля державних облігацій;
- в) купівля казначейських векселів;
- г) прийом внесків населення;
- д) прийом внесків підприємств;
- е) прийом внесків держави;
- є) прийом внесків банків;
- ж) купівля іноземної валюти;
- з) переоблік векселів?

4. Які з перерахованих операцій центрального банку належать до активних:

- а) емісія банкнот;
- б) купівля державних облігацій;
- в) купівля казначейських векселів;
- г) прийом внесків населення;
- д) прийом внесків підприємств;
- е) прийом внесків держави;
- є) прийом внесків банків;
- ж) купівля іноземної валюти;
- з) переоблік векселів?

5. Під час проведення рестрикційної грошово-кредитної політики діяльність центрального банку спрямована на:

- а) розширення ресурсної бази банків;
- б) зменшення портфеля цінних паперів центрального банку;
- в) активізацію підприємницької діяльності.

6. У збільшенні пропозиції грошей беруть участь:

- а) центральный банк;
- б) центральный банк і банки другого рівня;

- в) центральний банк і уряд;
- г) центральний банк, уряд і банки.

Практичні завдання

Завдання 1

Обсяг грошової маси в країні склав на кінець року 510 млрд грн. На початку року центральний банк зробив емісію у розмірі 15 млрд грн і встановив норму обов'язкових резервів у розмірі 10 %. Який буде обсяг грошової маси в країні?

Завдання 2

Проводячи політику "дешевих грошей" центральний банк вирішив зменшити грошову пропозицію на суму 25 млрд дол. США. Відомо, що облігації на суму 1 млрд дол. США населення купує за рахунок готівки, інші – за рахунок засобів, що зберігаються в банках. Норма обов'язкових резервів – 15 %. На яку суму центральний банк готовий придбати державні цінні папери?

Контрольні запитання

1. У яких країнах з'явилися перші центральні банки, чому це відбулося саме там?
2. Яку роль відіграє Європейський Центральний банк у процесі формування та розвитку валютної системи?
3. Оцініть ступінь незалежності НБУ від уряду за "шкалою незалежності".
4. Яку роль відіграє НБУ у процесі формування та розвитку валютної системи?
5. Охарактеризуйте інституційні основи діяльності НБУ.
6. Грошово-кредитна політика в країнах Східної Європи та оцінювання можливостей використання передового європейського досвіду в Україні.
7. Дайте характеристику операціям на відкритому ринку як інструментам регулювання грошового обігу в Німеччині.
8. Дайте характеристику операціям на відкритому ринку як інструментам регулювання грошового обігу в США.
9. У чому полягає організація валютного регулювання центральними банками США? Управління золотовалютними резервами країни.

10. Які існують проблеми формування та управління золотовалютними резервами.

Тема 3. Банки другого рівня як ключова складова банківської системи

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути

1. Організація діяльності та управління банком.
2. Банки на ринку банківських послуг.
3. Формування ресурсної бази банку.
4. Основи організації розрахунків.
5. Особливості кредитно-інвестиційних операцій банків.
6. Специфіка операцій банків в іноземній валюті.

Питання для обговорення

1. Активні та пасивні операції банків.
2. Правові основи реєстрації банку.
3. Основи ліцензування банку.
4. Особливості організаційної структури банку.
5. Особливості функціональної структури банку.
6. Особливості здійснення операцій банків із формування ресурсів.
7. Особливості здійснення організації розрахунків та кредитно-інвестиційних операцій банку.
8. Особливості інвестиційної стратегії банку в процесі формування портфеля цінних паперів.
9. Особливості здійснення банками операцій з іноземною валютою.
10. Сучасні тенденції розвитку банківських послуг та операцій за кордоном.

Методичні рекомендації для самостійного опрацювання матеріалу

У ході розгляду теоретичного матеріалу слід повторити основні категорії та поняття, які розглядалися на лекції, потім доцільно перейти до роботи з рекомендованою літературою та нормативно-законодавчими актами. У результаті вивчення теми студент має знати особливості організації банківської діяльності в Україні, основи формування ресурсної бази, розрахунково-касові, кредитно-інвестиційні операції, операції банків в іноземній валюті.

Передумовою ефективної діяльності банку як специфічного господарського товариства є створення відповідної ресурсної бази, тобто сукупності грошових коштів, що надходять у розпорядження банку з різних джерел та використовуються ним для здійснення активних операцій. Первісну роль у цьому процесі відіграє формування власного капіталу банку.

Капітал банку – це фонд ресурсів, що були внесені засновниками, акціонерами (учасниками) банку, і належать їм. Він складається зі статутного фонду, загальних резервів і фондів банку та нерозподіленого прибутку.

Капітал банку, як і капітал звичайного підприємства, виконує важливі функції, основними серед яких є:

захисна, тобто функція страхування інтересів вкладників і кредиторів та покриття збитків від банківської діяльності;

функція забезпечення діяльності, за допомогою якої вже на початку діяльності, ще до залучення достатньої кількості депозитних ресурсів, банк має можливість фінансувати оренду або придбання офісу, закупівлю техніки та обладнання, наймання персоналу тощо;

функція регулятора діяльності, тобто використання капіталу як бази для розрахунку відповідних обов'язкових економічних нормативів, що регулюють діяльність банків.

На відміну від звичайних промислових та комерційних підприємств, де частка власного капіталу, переважно, становить у середньому 40 – 60 % загальних активів, банки працюють в основному із залученими ресурсами, а власний капітал використовують для своєрідного захисту інтересів вкладників і кредиторів та покриття збитків від банківських операцій. За цих умов вважають припустимим, якщо розмір власного капіталу становить не менше 4 % загальних активів банку.

Для здійснення комерційної і господарської діяльності банки повинні мати у своєму розпорядженні певну суму грошових коштів, тобто ресурсів.

Ресурси банку – це сукупність грошових коштів, що перебувають у його розпорядженні і використовуються для виконання активних операцій. Операції, з допомогою яких банки формують свої ресурси, називають пасивними.

Згідно з наявними у банківській практиці традиціями ресурси банків поділяють на власні, залучені та позичені кошти.

До власних ресурсів банків, або до банківського капіталу, належать фонди, які створюють банки для забезпечення фінансової сталості, комерційної і господарської діяльності, а також прибуток поточного і минулого років.

Найбільш суттєвим і важливим джерелом формування та збільшення ресурсної бази банків є депозитні операції.

Депозитними є пасивні операції банків із залучення грошових коштів юридичних і фізичних осіб у національній та іноземній валютах у формі вкладів (депозитів) шляхом їх зарахування на відповідні рахунки на певних умовах. Більша частина ресурсів банку формується за рахунок залучених та позичених коштів, а не власних. Можливості банків у залученні коштів регулюються НБУ. Так, згідно з показником платоспроможності банку (адекватності капіталу), нормативне значення якого встановлює НБУ, залучені та позичені кошти не повинні перевищувати розмір власного капіталу більше ніж у 12 разів.

Банки залучають вільні грошові кошти юридичних та фізичних осіб через виконання депозитних операцій, з допомогою яких використовують різні види банківських рахунків.

Депозит (вклад) – це грошові кошти в національній та іноземній валюті, передані їхнім власником або іншою особою за його дорученням у готівковій або безготівковій формі на рахунок власника для зберігання на певних умовах. Операції, пов'язані з залученням грошових коштів на вклади, називають депозитними.

Серед недепозитних джерел формування банківських ресурсів найбільш поширеними на сучасному етапі є:

- отримання міжбанківських кредитів;
- рефінансування в Національному банку України;
- операції РЕПО;
- емісія цінних паперів власного боргу (банківські векселі, облігації тощо).

Теми фіксованих виступів та есе

1. Управління кадровим потенціалом банку в ринкових умовах.
2. Залучені ресурси банку, оцінювання ефективності їхнього формування та використання.
3. Розвиток кредитної діяльності банку в сучасних умовах.

4. Підходи до управління портфелем цінних паперів банку.
5. Інвестиційна діяльність банку: проблеми і перспективи.
6. Удосконалення роботи банку з валютними цінностями.

Завдання для перевірки знань

Тести

1. Банк може здійснювати банківську діяльність після таких дій:

- а) формування статутного капіталу;
- б) отримання ліцензії;
- в) одержання свідоцтва про державну реєстрацію;
- г) реєстрації в НБУ.

2. Ліцензія банку – це:

- а) надання банку статусу юридичної особи відповідно до вимог законодавства;
- б) документ, який містить відомості про господарську діяльність та підтверджує її здійснення;
- в) документ, який видається НБУ, на підставі якого банки мають право здійснювати банківську діяльність.

3. Залежно від періоду користування банківські ресурси поділяють на:

- а) залучені, запозичені;
- б) стабільні, нестабільні;
- в) постійні, тимчасові;
- г) дешеві, дорогі.

4. За економічним змістом банківські ресурси є:

- а) позичені, залучені, кредитні;
- б) власні, запозичені, залучені;
- в) інвестиційні, кредитні, депозитні;
- г) немає правильної відповіді.

5. Письмове розпорядження клієнта банку, який його обслуговує, на перерахування відповідної суми грошових коштів зі свого рахунку – це:

- а) безвідзивний акредитив;
- б) платіжна вимога-доручення;
- в) розрахунковий чек;
- г) платіжне доручення;
- д) об'ява на внесення готівки.

6. Банківські рахунки в іноземній валюті бувають:

- а) бюджетні;
- б) поточні;
- в) анонімні.

7. Кредитний портфель банку – це:

- а) сукупність усіх позик, які видані банком;
- б) сукупність усіх позик, які надані банку;
- в) правильні відповіді а) та б);
- г) правильна відповідь відсутня.

8. Під час здійснення банком кредитних операцій об'єктами довгострокового кредитування можуть бути:

- а) будівництво нових підприємств;
- б) купівля цінних паперів;
- в) здійснення екологічних заходів;
- г) усі відповіді правильні.

9. Банки надають кредит у таких випадках:

- а) підприємствам для придбання товарно-матеріальних цінностей;
- б) підприємствам, проти яких порушено справу про банкрутство;
- в) підприємства, які мають прострочену заборгованість за раніше отриманими позиками і несплаченими відсотками.

10. Інвестиційна діяльність може здійснюватися за рахунок:

- а) позичкових фінансових коштів інвесторів;
- б) власних фінансових ресурсів;
- в) бюджетних коштів.

Практичні завдання

Завдання 1

У банк 1 жовтня 2022 року звернувся клієнт з проханням відкрити депозитний рахунок на 9 місяців у сумі 55 тис. грн під 16,5 % річних.

Розрахувати суму відсоткового доходу, отриманого клієнтом, за умови нарахування банком простого відсотка (база нарахування відсотків – 360 днів). Клієнт отримує кошти наприкінці терміну дії депозитного договору.

Завдання 2

Клієнт з метою розміщення коштів на вкладний рахунок звернувся в декілька банків.

1. Банк А пропонує йому розмістити кошти на вкладному рахунку в гривні строком на 10 місяців під 18 % річних. За таким рахунком банк нараховує відсотки, використовуючи схему простих відсотків (база нарахування відсотків – 360 днів).

2. Банк Б пропонує відкрити вклад у доларах США під 13 % річних строком на 10 місяців. За цим рахунком банк використовує схему нарахування складного відсотка, база нарахування відсотків – 365 днів.

3. Банк В пропонує розмістити кошти на вкладному рахунку в гривні строком на 12 місяців під 16 % річних. За цим рахунком банк використовує схему нарахування складного відсотка, база нарахування відсотків – 365 днів.

4. Клієнт має у своєму розпорядженні 45 тис. грн. Курс долара до гривні становить 28,02 – 28,04.

Визначити найбільш вигідні для клієнта умови розміщення коштів на вкладному рахунку.

Завдання 3

На основі інвентарних даних згрупувати показники діяльності банку за 2021 рік на активи та пасиви і проаналізувати їхню структуру за даними табл. 3.

Таблиця 3

Показники діяльності банку

№ з/п	Показник	Сума, тис. грн
1	Кошти бюджету та позабюджетних фондів	2 050
2	Кошти від НБУ	7 502
3	Субординований борг	1 200
4	Депозити фізичних осіб	4 500
5	Міжбанківські кредити та депозити	5 400
6	Кредити, надані суб'єктам господарювання	12 000
7	Кредити, надані іншим банкам	8 600
8	Інвестиційні вкладення	9 000
9	Кредити, надані фізичним особам	21 500
10	Кошти суб'єктів господарювання	5 400
11	Вкладення в цінні папери	6 500

Завдання 4

Оформити документи для відкриття поточного рахунку юридичній особі в національній валюті.

15 березня поточного року до банку звернулося підприємство з пакетом документів для відкриття поточного рахунку. Одночасно подана заява на переказ готівки для формування статутного фонду підприємства на суму 200 тис. грн.

16 березня банк уклав з клієнтом договір банківського рахунку.

22 березня клієнт надав банку документи на отримання грошової чекової книжки та отримав грошову чекову книжку.

Необхідно:

1. Намалювати схему-алгоритм вирішення завдання.
2. Визначити, які документи необхідно подати клієнту для відкриття поточного рахунку в банку (оформити заяву на відкриття рахунку, картку зі зразками підписів та заяву на переказ готівки для формування статутного фонду підприємства).
3. Здійснити операцію відкриття поточного рахунку клієнту банку (дооформити відповідні документи).
4. Оформити операцію видачі клієнту грошової чекової книжки (оформити заяву, платіжне доручення про оплату за отримання чекової книжки). Намалювати схему проходження документів під час видачі грошової чекової книжки через уповноважених осіб банку.
5. Укласти з клієнтом договір банківського рахунку.

Завдання 5

Банк надав підприємству кредит у сумі 150 тис. грн строком на 5 років під 17,5 % річних. Розрахувати суму заборгованості підприємства перед банком на момент закриття кредитного договору та суму відсотків, отриманих банком, за умови, що погашення кредиту проводиться рівними терміновими внесками в кінці кожного року. Відсотки погашаються після закінчення терміну дії кредитної угоди.

Завдання 6

Підприємство продало товар на умовах комерційного кредиту з оформленням простого векселя. Номінальна вартість векселя становить 320 тис. грн, термін – 50 днів. Через 30 днів з моменту оформлення векселя підприємство передало його банку для обліку. Відсоткова ставка

за кредитом становить 23 % річних. Розрахувати суму, отриману банком, і суму, отриману підприємством.

Контрольні запитання

1. Який порядок реєстрації банків з іноземним капіталом?
2. Охарактеризуйте ліцензування банків та банківської діяльності.
3. Який порядок створення та використання фондів і резервів банків?
4. У чому полягає сутність депозитних операцій банків?
5. Який порядок відкриття та ведення банками рахунків у національній та іноземній валютах?
6. У чому полягає організація міжбанківських розрахунків?
7. Яка сутність кредитної діяльності банку?
8. Дайте характеристику методиці оцінювання кредитоспроможності позичальника.
9. Який порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за позиками банків?

Змістовий модуль 2

Функціонування банківської системи на етапі глобалізації фінансових відносин

Тема 4. Стабільність банківської системи

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути

1. Ризик у банківській діяльності.
2. Стабільність банківської системи та системний ризик.
3. Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку.
4. Антикризове управління банківською системою.

Питання для обговорення

1. Сутність та принципи класифікації банківських ризиків.
2. Механізм розрахунку системного ризику.
3. Практика управління банківськими ризиками на мікро- та макро-рівнях.
4. Антикризова програма для банків у сучасних умовах.

Методичні рекомендації для самостійного опрацювання матеріалу

Для розуміння сутності стабільності банківської системи та її складових, необхідно розуміти основні поняття ризик-менеджменту в банку. До того ж важливо звернути увагу на окремі види ризиків банківської діяльності, а також методи їхньої мінімізації. У результаті вивчення теми студент повинен уміти орієнтуватися в наявних методах визначення ризику банківської діяльності, а також знати основні методи управління банківськими ризиками.

Фінансова стабільність банку – це його спроможність безперервно працювати в часі – надавати послуги і задовольняти вимоги, підтримуючи оптимальну величину ліквідності, прибутковості та платоспроможності за допустимого рівня ризиків, а також витримувати негативний вплив зовнішніх і внутрішніх чинників.

Оцінювання фінансової стабільності передбачає моніторинг проблем, які впливають на розвиток фінансової стабільності банків України, а також багатьох внутрішніх та зовнішніх чинників. Також важливо оцінити спроможність банківської системи мінімізувати ризики, які можуть спричинити ці чинники, завдяки накопиченому капіталу, досягнутому рівню ліквідності, сформованим резервам, використанню системи перерозподілу ризиків тощо, а також проаналізувати стан і динаміку розвитку окремих секторів банківської системи та з'ясувати їхній взаємозв'язок і взаємовплив.

Стабільність банківського сектору залежить від фінансового стану кожного банку та його здатності розвиватися, що зумовлено макроекономічною стабільністю, наявністю ринкової інфраструктури та забезпечено дотриманням корпоративних засад ведення банківського бізнесу, які формуються у самій системі за участі банків.

Стабільність банківського середовища залежить також від постійного контролю з боку вкладників і кредиторів, через те, що банки: мають вплив на кон'юнктуру грошово-кредитного ринку та є суб'єктами грошово-кредитної політики НБУ; генерують грошові потоки у процесі формування власного капіталу та залучення грошових коштів; залежать від зовнішніх кризових явищ, а тому порушення їхньої економічної рівноваги загрожує стабільності фінансової системи країни.

Для оцінювання рівня фінансової стабільності банки застосовують групи показників, які дають можливість оцінити їх фінансовий стан: показники оцінювання ефективності, ліквідності, достатності капіталу, рівня

ризикау (табл. 4). Ці фінансові коефіцієнти фактично є системою показників раннього реагування, яка дає змогу вчасно, на початковій стадії виявити негативні сторони діяльності банку, погіршення його фінансового стану.

Таблиця 4

Методика визначення показників стабільності банківської системи

№ з/п	Показники	Методика розрахунків
1. Оцінювання ефективності		
1.1	Рентабельність капіталу	ЧП / ВК
1.2	Рентабельність активів	ЧП / А
2. Оцінювання ліквідності		
2.1	Частка стійкої депозитної бази в зобов'язаннях за винятком міжбанківських позик	ДС / (З – МБК)
2.2	Ступінь довіри до банківської системи (банку)	ДС / ДВ
3. Аналіз достатності капіталу		
3.1	Співвідношення капіталу й активів	ВК / А
3.2	Співвідношення капіталу й зобов'язань	ВК / З
4. Аналіз ризиковості		
4.1	Стійкість до кредитного ризику	Рез / ПКр
4.2	Частка кредитів в іноземній валюті у кредитному портфелі	Кр _(і. в.) / Кр
4.3	Якість активів	А / А _{інш.}

Умовні позначення: А – активи; А_{інш.} – інші активи; ВК – власний капітал; ДС – депозити строкові; ДВ – депозити на вимогу; З – сукупні зобов'язання; Кр – кредитний портфель; Кр_(і. в.) – кредити в іноземній валюті; МБК – кошти банків (міжбанківські кредити); ПКр – проблемні кредити; Рез – резерви під знецінення кредитів; ЧП – чистий прибуток.

Теми фіксованих виступів та есе

1. Управління ризиками банківської діяльності.
2. Стратегії та методи управління ліквідністю в банку.
3. Фінансова стійкість банку, методи її оцінювання та зміцнення.
4. Забезпечення фінансової стабільності банків України.
5. Фінансові результати банку та шляхи їхнього збільшення.
6. Антикризове управління у банку.

Завдання для перевірки знань

Тести

1. Скільки груп нормативів установлено НБУ для регулювання діяльності банків:

- а) 3;
- б) 4;
- в) 5;
- г) 6?

2. Регулятивний капітал складається з:

- а) основного, додаткового, резервного капіталів;
- б) основного, додаткового, субординованого капіталів;
- в) основного, додаткового капіталів;
- г) основного, додаткового, статутного капіталів.

3. Яка кількість нормативів належить до групи нормативів кредитного ризику:

- а) 3;
- б) 4;
- в) 5;
- г) 2?

4. Система взаємопов'язаних узагальнених показників, які відображають фінансовий стан та результати діяльності банку за звітний період, – це:

- а) фінансова звітність;
- б) звіт про прибутки та збитки;
- в) баланс;
- г) звіт про банківські операції.

5. Показник ROA відображає:

- а) рівень прибутку банку;
- б) прибутковість капіталу банку;
- в) прибутковість активів банку;
- г) рентабельність активів банку.

Практичні завдання

Завдання 1

Визначити чистий прибуток банку та його поточну дохідність. Поточний обсяг залучених ресурсів та кредитування банку надано в табл. 5.

Поточний обсяг залучених ресурсів та кредитування банку

Види ресурсів або їх джерело	Сума, тис. грн	Вартість (дохідність), % річних
Ресурси, у тому числі		
кошти до запитання юридичних осіб	3 500	15
строкові кошти до запитання юридичних осіб	900	16
міжбанківські кредити	610	22
Активні операції, у тому числі		
кредитування юридичних осіб	3 620	27
кредитування фізичних осіб	1 530	24
вкладення в цінні папери	2 300	14

Норма обов'язкового резервування – 10 %. Уставний фонд банку дорівнює 12 500 тис. грн, коефіцієнт виплати дивідендів 0,5, податок на прибуток – 30 % від балансового прибутку. Прибуток від іншої діяльності банку складає 450 тис. грн.

Завдання 2

Визначити чистий прибуток банку та його дохідність від збільшення обсягу кредитування за рахунок додаткового залучення депозитів, якщо керівництво банку прийняло рішення про збільшення обсягу кредитування на 440 тис. грн (за умови поточного обсягу 3 000 тис. грн та дохідності 24 %).

Поточний обсяг залучених ресурсів 3 600 тис. грн, середня вартість ресурсів 15 %. Передбачається, що під час залучення нових ресурсів їхня вартість зросте на 1,5 %. Норма обов'язкового резервування – 7 %.

Уставний фонд банку дорівнює 10 800 тис. грн, коефіцієнт виплати дивідендів 0,5, податок на прибуток – 30 % від балансового прибутку. Прибуток від іншої діяльності банку складає 450 тис. грн.

Контрольні запитання

1. Що таке "ризик фінансового левериджу"?
2. Охарактеризуйте надійність, ліквідність та платоспроможність сучасного банку.

3. Які особливості впровадження механізму антикризового управління для проблемних банків?

4. Розвиток міжбанківських розрахунків як чинник підвищення стабільності фінансового сектору України.

Тема 5. Банківська система в умовах глобалізації

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути

1. Створення та особливості функціонування міжбанківських об'єднань.
2. Сфери міжнародного банківського бізнесу.
3. Діяльність банків у міжнародних фінансових центрах.
4. Іноземний капітал у банківській системі.
5. Взаємодія національної банківської системи з міжнародними фінансовими організаціями.

Питання для обговорення

1. Види об'єднань у банківській діяльності. Міжбанківські об'єднання.
2. Розвиток міжнародного банківського бізнесу в умовах глобалізації: злиття та поглинання.
3. Вплив іноземного капіталу на банківську систему України.
4. Іноземні банки на фінансових ринках країн Центрально-Східної Європи.

Методичні рекомендації для самостійного опрацювання матеріалу

У процесі самостійного вивчення теми необхідно визначити види міжбанківських об'єднань та їхню роль у міжнародному банківському бізнесі. Вивчаючи теоретичні аспекти функціонування банківської системи в умовах глобалізації, потрібно звернути увагу на наявний іноземний капітал та його вплив на банківську систему України.

Основною тенденцією системних трансформацій сучасності є глобалізація як об'єктивний і всеосяжний процес та найважливіша характеристика розвитку суспільно-економічних відносин. Глобалізація як феномен характеризує якісно нову фазу інтернаціоналізації економічного життя, яке супроводжується лібералізацією зовнішньоекономічних зв'язків, зменшенням або зняттям бар'єрів між країнами для трансграничного руху товарів, послуг, капіталів, робочої сили і посиленням міжнародного

інформаційного обміну. За таких умов зростає ступінь відкритості національних економік.

Процеси глобалізації впливають на всі сфери життєдіяльності суспільства, у результаті економіка України поступово інтегрується до міжнародних фінансових ринків. Ці процеси дедалі відчутніше позначаються на вітчизняній фінансовій системі, насамперед посилюють загрози, що виникають на шляху проведення державою макроекономічної політики. Глобалізація трактує світ як зв'язаний, взаємозалежний і безмежний ринок, який постійно інтегрується.

Найважливішою і найдинамічнішою сферою прояву глобалізаційних процесів є фінансова глобалізація, під якою розуміють вільний та ефективний рух капіталів між країнами і регіонами, функціонування глобального фінансового ринку, формування системи наднаціонального регулювання міжнародних фінансів, реалізацію глобальних фінансових стратегій транснаціональних корпорацій (ТНК) та транснаціональних банків (ТНБ). Отже, наслідками і водночас суттю глобалізаційних процесів у банківському бізнесі стали:

посилення міжбанківської конкуренції;

дистанціонування один від одного таких важливих параметрів, як валюта, юрисдикція, управління банком;

створення умов для управління банківським бізнесом у глобальному масштабі.

Структуризація процесів інтеграції міжнародних фінансових відносин, сутність якої полягає у виокремленні трьох рівнів її прояву (мікрорівень, макрорівень, мегарівень) та відповідних форм інтеграційних процесів.

Зараз чинниками стимулювання розвитку глобалізації банківської сфери є:

1) нерівномірність економічного розвитку і розподілу фінансових ресурсів;

2) невірноваженість поточних платіжних балансів;

3) недостатність у більшості країн власних ресурсів для реалізації інвестиційних проєктів і соціально-економічних перетворень;

4) необхідність пошуку ресурсів для відшкодування дефіцитів бюджетів і виконання боргових зобов'язань за внутрішніми і зовнішніми запозиченнями;

5) здійснення операцій злиття й придбання банків;

б) упровадження сучасних електронних технологій для здійснення операцій у режимі реального часу.

Теми фіксованих виступів та есе

1. Конкурентоспроможність банківської системи України в глобалізаційному просторі.
2. Особливості взаємодії банківської системи України з міжнародними фінансовими організаціями.
3. Злиття та поглинання в банківській сфері.
4. Іноземний капітал на ринку банківських послуг України: переваги та недоліки.
5. Інформаційні системи банку та напрями їхнього вдосконалення.
6. Напрямки інноваційної діяльності у банківській сфері.

Завдання для перевірки знань

Тести

1. Банківська корпорація – це юридична особа:

- а) засновниками якої є виключно філії банків;
- б) засновниками та акціонерами є виключно фізичні особи;
- в) засновниками та акціонерами є виключно банківські представництва;
- г) засновниками та акціонерами якої є виключно банки.

2. Скільки відсотків акціонерного капіталу належить материнській компанії у фінансовій холдинговій групі:

- а) 50 %;
- б) 25 %;
- в) 100 %;
- г) 35 %?

3. Банківське об'єднання, до складу якого входять переважно установи, що займаються фінансовою діяльністю і серед них має бути щонайменше один банк – це:

- а) банківська корпорація;
- б) банківська асоціація;
- в) банківська холдингова група;
- г) фінансова холдингова група.

4. До скількох об'єднань може входити один банк:

- а) до жодного;
- б) до одного;

- в) до трьох;
- г) до багатьох.

5. Банківська корпорація обслуговує:

- а) фізичних та юридичних осіб;
- б) банки;
- в) небанківські фінансові установи;
- г) усі фінансово-кредитні установи, що діють на ринку.

Практичні завдання

Завдання 1

До НБУ звернулися особи-нерезиденти, які мають намір створити банк з іноземним капіталом. Визначте, якими мають бути їхні дії для отримання попереднього дозволу НБУ на створення банку з іноземним капіталом, а також перелік документів, що потрібно подати для отримання відповідного дозволу.

Завдання 2

До НБУ звернувся банк з клопотанням про видачу письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України. Рівень регулятивного капіталу банку – 130 млн грн. Потрібно визначити дії НБУ щодо видачі дозволу, а також зазначити, за яких умов може бути отриманий письмовий дозвіл.

Контрольні запитання

1. Назвіть позитивні та негативні риси створення міжбанківських об'єднань у сучасних умовах.
2. Доведіть ефективність присутності іноземного капіталу для вітчизняного банківського сектору.
3. Охарактеризуйте міжнародні фінансові організації, з якими працюють вітчизняні банки.

Тема 6. Державне регулювання банківської системи

Основні теоретичні проблеми, які необхідно розглянути

1. Регулювання діяльності банків. Антимонопольне регулювання.
2. Банківський нагляд: завдання та принципи діяльності.

3. Фінансовий моніторинг.
4. Міжнародні стандарти банківської діяльності.
5. Розвиток банківського регулювання на наднаціональному рівні.
6. Соціальна відповідальність банківського сектору.

Питання для обговорення

1. Економічна сутність, необхідність і завдання регулювання банківської діяльності.
2. Основні напрями регулювання НБУ діяльності банків.
3. Нагляд за діяльністю банків: безвиїзний та шляхом виїзного інспектування.
4. Реорганізація та ліквідація банку.

Методичні рекомендації для самостійного опрацювання матеріалу

Вивчаючи цю тему, слід розуміти, що регулювання та нагляд за діяльністю банків – важлива функція держави, яку вона виконує з метою забезпечення стабільності банківської системи. У процесі дослідження цієї теми, окрім навчальної літератури, студент має розглянути відповідну правову базу: закони, що регламентують діяльність банків та окремі положення у вигляді нормативних актів, інструкцій, директив. Необхідно звернути увагу на інституційну побудову наглядових органів провідних країн світу; структурну побудову, завдання, функції та повноваження органу банківського нагляду в нашій країні.

Важливою функцією держави є регулювання та нагляд за діяльністю банків із метою забезпечення стабільності банківської системи.

Банківське регулювання – це одна з функцій НБУ, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства.

Банківський нагляд – це система контролю та активних упорядкованих дій НБУ, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими фінансово-кредитними установами у процесі їх діяльності законодавства України та встановлених нормативів із метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників.

Економічні нормативи діяльності банків – показники, встановлені Національним банком України з метою регулювання банківської діяльності

на основі безвиїзного нагляду для здійснення моніторингу діяльності окремих банків і банківської системи загалом. Національний банк України встановлює такі економічні нормативи, що є обов'язковими до виконання всіма банками:

- нормативи капіталу;
- нормативи ліквідності;
- нормативи кредитного ризику;
- нормативи інвестування.

Теми фіксованих виступів та есе

1. Науково-методичні основи регулювання ринку банківських послуг.
2. Напрями вдосконалення державного регулювання розвитку банківської інфраструктури в Україні.
3. Банківський нагляд: методи, функції, перспективи розвитку.
4. Встановлення НБУ економічних нормативів, що регламентують діяльність банків.
5. Заходи впливу на банки за порушення банківського законодавства: непримусові та примусові.
6. Соціальна відповідальність банків в умовах економічної кризи та післякризовий період в Україні.

Завдання для перевірки знань

Тести

1. НБУ здійснює державне регулювання діяльності банків у таких формах:

- а) індикативне та економічне регулювання;
- б) адміністративне та індикативне регулювання;
- в) банківське та державне регулювання;
- г) адміністративне та економічне регулювання.

2. Норматив поточної ліквідності встановлюють для:

- а) забезпечення своєчасного виконання своїх зобов'язань;
- б) визначення збалансованості строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку;
- в) контролю за здатністю банку виконувати прийняті короткострокові зобов'язання;
- г) усі відповіді правильні.

3. Система рейтингів, під час використання якої вираховують індекс кожного з оцінних показників фінансового стану банку, має назву:

- а) номерна;
- б) індексна;
- в) бальна;
- г) немає правильної відповіді.

4. Що означає компонент "С" під час визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS:

- а) чутливість банку до ринкового ризику;
- б) достатність капіталу;
- в) надходження банку;
- г) якість активів банку?

5. Коли під час визначення сукупного рейтингу банку за рейтинговою системою CAMELS присвоєно оцінку "4", то це означає, що рейтинг банку:

- а) сильний;
- б) незадовільний;
- в) задовільний;
- г) граничний.

Практичні завдання

Завдання 1

До територіального управління НБУ надійшов пакет документів для реєстрації Національним банком України місцевого кооперативного банку. Як свідчать дані установчого договору, кількість учасників місцевого (у межах однієї області) кооперативного банку становить 60 осіб.

Поряд з цим засновниками банку забезпечено (на момент реєстрації) сплату коштів на накопичувальний рахунок, відкритий у територіальному управлінні, у розмірі, еквівалентному 1,5 млн грн.

Необхідно:

1. Пояснити, чи в праві територіальне управління НБУ підтримати відповідне клопотання засновників про державну реєстрацію банку?
2. Які категорії суб'єктів не можуть бути засновниками банку?
3. За рахунок яких коштів може відбуватися формування статутного капіталу банків України?

Завдання 2

У табл. 6 надано дані для визначення валютної позиції банку.

Необхідно на підставі інформації, що наведена в табл. 6, розрахувати загальну відкриту валютну позицію банку. Визначити значення лімітів валютної позиції банку та встановити їх відповідність нормативним значенням, якщо регулятивний капітал банку дорівнює 520 млн грн.

Таблиця 6

Вихідні дані для розрахунку валютної позиції банку, тис. грн

Валюта	Балансові активи	Балансові зобов'язання	Забалансові активи	Забалансові зобов'язання	Курс НБУ грн за од.
EUR	350	165	70	–	39,43
USD	220	50	–	80	38,33

Контрольні запитання

1. У чому полягає організація банківського регулювання в зарубіжних країнах?
2. Охарактеризуйте визначення рейтингового оцінювання діяльності банків.
3. Які особливості узагальнювальної системи CAMELS для аналізу основних показників банків?
4. Дайте характеристику системи штрафних санкцій з боку НБУ за порушення банківського законодавства.

Рекомендована література

Основна

1. Банківська система : навчальний посібник / [Н. С. Ситник, А. В. Сташишин, Н. З. Блащук-Девяткіна та ін.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 580 с.
2. Банківська справа : навчальний посібник / О. М. Колодізєв, О. М. Рац, С. М. Киркач та ін. ; за заг. ред. О. М. Колодізєва. – Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 348 с.
3. Стечишин Т. Б. Банківська справа : навчальний посібник / Т. Б. Стечишин, О. Л. Малахова. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 404 с.
4. Ушакова О. А. Банківські операції : навч. посіб. / О. А. Ушакова. – Рівне : НУВГП, 2021. – 226 с.
5. Холодна Ю. Є. Центральний банк і грошово-кредитна політика : конспект лекцій / Ю. Є. Холодна, О. М. Рац. – Харків : ХНЕУ, 2008. – 130 с.

Додаткова

6. Вовченко О. С. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища : монографія / О. С. Вовченко, С. Б. Єгоричева. – Полтава : ПУЕТ, 2021. – 233 с.
7. Коваль Я. С. Механізми державного регулювання антикризовим управлінням економічною безпекою банківських установ України : монографія / Я. С. Коваль. – Київ : ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", 2020. – 200 с.
8. Колодізєв О. М. Фінансове забезпечення впровадження технологій та інновацій : монографія / О. М. Колодізєв, О. В. Лебідь, В. М. Григоренко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 261 с.
9. Колодізєв О. М. Фінансовий потенціал банку : сутність, методи оцінювання, інструменти протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом : монографія / О. М. Колодізєв, О. В. Лебідь, О. В. Зуєва. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 244 с.
10. Монетарні важелі стимулювання розвитку економіки України: глобальні виміри та національні інтереси : монографія / за ред. проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : Осадца Ю. В., 2021. – 300 с.

Інформаційні ресурси

11. Цивільний кодекс України : Кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р. із змінами, внесеними 01.07.2022 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

12. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р., із змінами, внесеними 15.08.2022 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

13. Про Національний банк України : Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 р., із змінами, внесеними 15.08.2022 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.

14. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Інструкція № 379, затверджена постановою Правління НБУ № 368 від 28.08.2001 р., із змінами, внесеними 11.08.2022 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>.

15. Офіційний сайт Асоціації українських банків. – Режим доступу : <http://aub.org.ua>.

16. Стратегія розвитку FinTech 2025 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/news/all/finansova-inklyuziya-innovatsiyi-ta-bezgotivkovi-operatsiyi-v-ukrayini--prioriteti-strategiyi-rozvitku-fintech-2025>.

Зміст

Вступ	3
Зміст самостійної роботи студентів	8
Змістовий модуль 1. Структурні компоненти банківської системи	9
Тема 1. Теоретичні засади організації банківської системи: сутність, принципи побудови, функції	9
Тема 2. Центральний банк як перший рівень банківської системи	18
Тема 3. Банки другого рівня як ключова складова банківської системи	24
Змістовий модуль 2. Функціонування банківської системи на етапі глобалізації фінансових відносин	31
Тема 4. Стабільність банківської системи	31
Тема 5. Банківська система в умовах глобалізації	36
Тема 6. Державне регулювання банківської системи	39
Рекомендована література	44
Основна	44
Додаткова	44
Інформаційні ресурси	45

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

БАНКІВСЬКА СПРАВА

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
спеціальності 072 "Фінанси,
банківська справа та страхування"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Рац** Ольга Миколаївна

Відповідальний за видання *В. Ф. Тищенко*

Редактор *В. О. Дмитрієва*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2023 р. Поз. № 70 ЕВ. Обсяг 47 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру

ДК № 4853 від 20.02.2015 р.